

Inbreng WRR vanuit het rapport *iOverheid* (gepresenteerd aan het kabinet maart 2011)

Prof. mr. Corien Prins (raadslid WRR)

Dr. Dennis Broeders (senior stafmedewerker WRR)

Geachte leden van de werkgroep ICT-projecten bij de overheid,

Allereerst stellen wij het zeer op prijs een inbreng te kunnen leveren bij uw onderzoek naar ICT-projecten bij de overheid. Graag baseren wij onze inbreng op het vorig jaar door de WRR gepresenteerde rapport getiteld *iOverheid*.

(1) De centrale aanbeveling van Het WRR rapport *iOverheid* is in de context van uw onderzoek het herhalen waard: de overheid dient zich – in al zijn geledingen – te beseffen dat zij niet langer meer een eOverheid is, maar een iOverheid is geworden. Dat betekent dat de politieke aandacht gericht moet zijn op informatie en informatiestromen, veel meer dan op de techniek en individuele applicaties. Het betekent concreet voor de beoordeling van nieuwe ICT-projecten (onder meer door het parlement) dat deze projecten niet alleen op hun individuele merites beoordeeld moeten worden, maar juist beoordeeld moeten worden in het licht van de reeds bestaande projecten en de informatiestromen die hiermee zijn gemoeid. Een te beperkte focus op alleen een individueel (nieuw) initiatief heeft – zo laat het WRR rapport zien – duidelijk ook consequenties voor het (gebrek aan) sturing van de ontwikkelingen, mogelijkheden tot sturing en voor het (gebrek aan) begrenzing van de ontwikkelingen in het belang van onder meer de kwaliteit van de achterliggende informatieprocessen. Een besef van het geheel van de iOverheid kan ook uw Kamer helpen meer grip te krijgen en een strategische visie op de ontwikkelingen in ICT en overheid te ontwikkelen.

(2) Een focus op informatie noodzaakt ‘vanzelf’ ook tot meer aandacht voor de kwaliteit van informatie en (gekoppelde) informatieprocessen. In het WRR rapport wordt gewezen op de absolute noodzaak om veel meer dan nu het geval is, aandacht te hebben voor de kwaliteit van gegevens en meer een houding aan te nemen van gezond wantrouwen. De noodzaak om alert en scherp te zijn op eisen voor kwaliteit van gegevens geldt in ieder geval voor gegevens die worden uitgewisseld binnen informatieketens waarin zeer veel verschillende

overheidsinstanties participeren en waarmee met iedere verdere uitwisseling de oorspronkelijke context waarin de gegevens werden verzameld en daarmee de duiding van de gegevens verder uit beeld verdwijnt. Kortom, voor de betere benutting van ICT-projecten is het wat ons betreft cruciaal dat er – vanuit het besef dat het niet alleen om technologie maar ook om informatie gaat - veel meer wordt gestuurd op de kwaliteit van gegevens en het vertrekpunt van een op voorhand absoluut vertrouwen in de kwaliteit van gegevens wordt verlaten.

(3) De overheid heeft de neiging om ICT hoofdzakelijk te bezien in het licht van bedrijfsvoering en dienstverlening aan de burger (eOverheid) terwijl de grote problemen op het gebied van privacy en kwaliteit van informatie veel meer te maken hebben met de inzet van ICT in de domeinen van zorg en controle & veiligheid.

(4) Informatie stroomt steeds vrijer tussen organisaties en systemen van de overheid die in essentie tot verschillende domeinen behoren. Informatie stroomt zowel tussen de domeinen van *service, care en control* als tussen private en publieke organisaties. Op dit moment wordt nauwelijks een discussie gevoerd over het stellen van grenzen aan het afbrokkelen van de schuttingen tussen deze domeinen, terwijl dit afbrokkelen in potentie belangrijke consequenties heeft voor kwesties als kwaliteit van gegevens, verantwoordelijkheid voor kwaliteit en juistheid van gegevens, privacy, etc. Met deze ontwikkeling hangt samen dat informatie zich horizontaal verspreidt binnen netwerken, hetgeen niet aansluit bij de verticaal georganiseerde verdeling van verantwoordelijkheden bij de overheid (digitalisering trekt zich in feite niets aan van een verdeling van verantwoordelijkheid tussen ministeries, gemeentelijke instanties, uitvoeringsinstanties, etc.). Hierdoor raakt (persoons-) informatie in termen van verantwoordelijkheden ‘verweesd’. Heel concreet liet ook de Diginotar kwestie zien dat de digitalisering het complexe vraagstuk van verantwoordelijkheid opwerpt (wie heeft het uiteindelijk voor het zeggen als het om de afhankelijkheid, de voorzorgmaatregelen, de kwaliteit, de beveiligingsgaranties, etc. gaat) en dit vraagstuk in feite momenteel onvoldoende doordacht is.

(5) De WRR wil verder graag bij u onder de aandacht brengen dat een steeds groter deel van de ICT-ontwikkelingen binnen de overheid zich aan uw aandacht lijkt te onttrekken dan wel in een relatief laat stadium bij u op de (wetgevings)agenda belandt. Zoals wij in detail in het WRR rapport hebben laten zien, ontstaat een groot deel van de iOverheid niet in/door de Haagse departementale politiek, maar door initiatieven van grote uitvoeringsorganisaties en lagere overheden. Hier is vaak minder besef, gevoeligheid en expertise voorhanden voor dergelijke operaties, niet in de laatste plaats waar het gaat om verantwoordelijkheid, aanbesteding en privacy.

(6) De iOverheid kampt met een aantal structurele conceptuele en organisatorische problemen: function creep komt veel voor bij de ontwikkeling van overheidsystemen; het eigenaarschap en de accountability voor (de juistheid van) informatie is slecht geregeld; de kwaliteit van informatie is vaak lager dan waar de overheid vanuit gaat en de bewijslast ligt bij de burger.

(7) Drie *processen* van informatieverwerking – en dus niet de aard van de informatie – zouden voor de overheid als waarschuwingvlaggen moeten fungeren bij de besluitvorming over ICT: het *vernetwerken* van informatie; het *samenstellen en verrijken* van informatie (door de-contextualiseren en her-contextualiseren) en het voeren van *preventief en proactief* beleid op basis van informatie (profielen) hebben grote gevolgen voor de kwaliteit van persoonsinformatie en voor de allocatie van de verantwoordelijkheid daarvoor. Deze processen maken de positie van burgers en hun informatie kwetsbaar ten opzichte van de overheid.

(8) Om te voorkomen dat privacy een paragraaf is die in de MvT moet worden ‘afgetikt’ zou de politiek een expliciete afweging moeten maken tussen drie clusters van beginselen. Stuwende beginselen (zoals veiligheid en effectiviteit), verankerende beginselen (zoals keuzevrijheid en privacy) en procedurele beginselen (zoals transparantie en accountability). De stuwende beginselen zorgen in de regel ‘voor zichzelf’, de verankerende beginselen brengen de ‘stille verliezen’ in kaart en de procedurele beginselen kunnen gebruikt worden om de voorgaande beter op elkaar af te stemmen.

(9) Om de positie van burgers ten opzichte van de informatiemacht van de overheid te versterken zouden de functies van transparantie en accountability bij de overheid belegd moeten worden. Daarbij gaat het om een iPlatform en een iAutoriteit

(10) Het iPlatform – dat nu door de regering verder wordt uitgewerkt binnen het kader van mijnoverheid.nl – moet voor burgers transparant maken welke overheidsorganisatie welke informatie heeft, met wie dat gedeeld wordt en binnen welk kader. Inzage, tot op zekere hoogte correctie en duidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor welke informatie moet hier transparant worden gemaakt.

(11) De iAutoriteit moet burgers die vastlopen in de informatiekluwen van de overheid – met Ron Kowsoleea als extreem voorbeeld – bijstaan om informatie te corrigeren en om verantwoordelijkheden voor de juistheid van informatie bij de overheid te beleggen. Om te voorkomen dat ook de autoriteit van het kastje naar de muur wordt gestuurd moet deze doorzettingsmacht krijgen.

Criteria voor de selectie van ICT projecten voor de werkgroep/commissie

- a. project is een netwerk van informatiestromen
- b. verwachting van function creep en koppeling met andere systemen is hoog
- c. drijvende krachten (veiligheid en efficiëntie) zijn sterk aanwezig
- d. in het project ligt zowel een rol voor de Rijksoverheid als lokale overheden (bijvoorbeeld Verwijs Index Risicjongeren)
- e. in het project participeren instanties vanuit uiteenlopende departementen en beleidsterreinen (zorg, dienstverlening en handhaving)

Welke vijf ICT projecten zou de kamer moeten selecteren?

- Verwijs Index Risicjongeren (a, b, d)
- UWV (a, b, d, e)
- ICT-initiatief waarbij de politie is betrokken
- OV chipkaart(c, d, e)
- ANPR (vanuit de gedachte dat de keuzes hier deels nog open liggen) (a, b, c, e)

Den Haag, 1 juni 2012